

Saguntina

Revista didàctica i científica

Grup culturaclasica.net

Revista Saguntina. *Dades Catalogràfiques*

Revista del "Grup culturaclasica.net"

Sagunt 2007

Dipòsit legal: CS-76-2007

ISSN 1887-6331

Vol. 111 Aprilis A.D. MMVII

DE LA RAMA DAURADA A LA FLAUTA MÀGICA

Grupo
Galatea

Mª Teresa Beltrán,

Mª Teresa Cases,

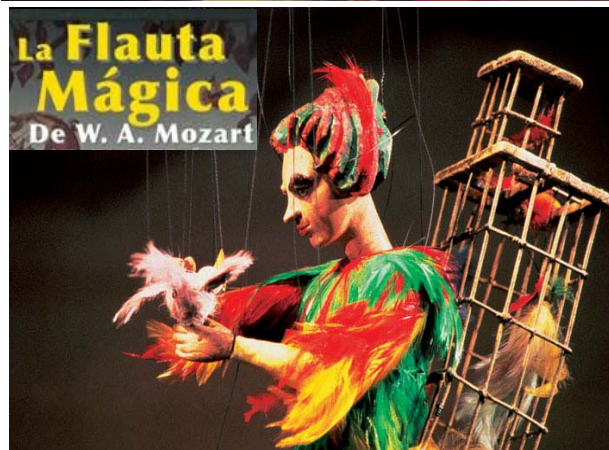
Mercedes García

Els nostres companys, assidus assistents a les xerrades sobre referents clàssics al cinema i lectors de les passades edicions d'aquesta revista ja saben que els relats mítics i els arguments d'obres literàries clàssiques s'han convertit en esquemes universals per a la fabulació. I actualment al cinema ho són de temes com la venjança, el viatge, l'amor impossible, la dualitat del ser, el coneixement d'un mateix, etc. Però no es precis tractar a l'aula el desenvolupament de tot un fil argumental. Podem aïllar algun element o fet de l'obra clàssica i abordar la seva evolució diacrònica o la multiplicitat sincrònica. En aquesta ocasió exemplifiquem el cas del TALISMÀ, que els nostres alumnes coneixen sobretot gràcies al film *El senyor dels anells*.

A més a més de les armes especials i característiques de cada heroi, en pensar en un objecte del món clàssic al qual se li atribueix un poder sobrenatural, ens ve a la ment tant el velló d'or com la rama daurada. Els dos objectes daurats (i també l'anell del film ja citat) estan associats al tema del viatge, i no a un viatge qualsevol, sinó a un lloc molt llunyà: el viatge de Jàson a la Còlquide, a l'extrem més oriental on, al món grec, es pot arribar en vaixell a la busca del daurat sol naixent, i el viatge d'Enees als inferns. Els dos objectes i els dos viatges dels dos herois (i també de Frodo) estan associats a les proves i perills que només l'heroi adequat pot superar. Els dos herois, per a aconseguir el seu propòsit són acompanyats per una dona amb coneixements especials: Medea i la Sibilla, ben diferents pel que fa a tots els altres aspectes.

L'*Eneida* ha sigut una obra molt més coneguda per la tradició posterior que *Les Argonautiques* d'Apol·loni de Rodes, motiu pel qual la rama daurada i la seva funció ritual, tal com va estudiar Frazer¹, està present en moltes cultures antigues d'arreu del món. I cal també tenir en compte que la baixada als inferns² és la prova última i suprema dels misteris iniciàtics.

No és estrany, per tant, que siga

la rama daurada el talismà que més s'assemblés a la funció que Mozart li ha volgut donar a la flauta en *Die Zauberflöte*³. En aquesta òpera⁴ es troben també similituds entre les proves iniciàtiques de Tamino i el mite de Demèter als misteris d'Eleusis, i alguns elements del mite de Perseu. A més si Orfeu tocava la lira per a commoure als déus dels inferns, Mozart fa que Tamino⁵ toque la flauta en el seu viatge paral·lel. Lírica i aulètica eren les dues vessants musicals de l'educació a Grècia. La primera, l'instrument de corda, pròpia de les famílies més aristocràtiques; la segona, l'instrument de vent, pròpia del sector més popular. Mozart, autor popular més que de la cort, com a seguidor dels ideals de la Il·lustració, sap de la importància d'aconseguir la saviesa per a tothom, però tan sols la determinació de l'home elevat, el príncep Tamino, aconseguix el que no està a l'abast de l'home del poble, Papageno⁶. Tot açò es pot veure esquemàticament al quadre adjunt:

HISTÒRIA COMUNA	MITOLOGIA GREGA	LA FLAUTA MÀGICA
A la mare li raptan la filla	Demèter i Persèfone a Eleusis.	La reina de la nit i Pamina.
La rapta un ésser obscur rebutjat per tots, però l'ordre ve d'un ésser superior de la llum i el sol.	Hades, déu dels inferns, amb el consentiment de ZEUS.	Monostatos seguint l'ordre de Sarastro.
<p>Enfrontament entre la mare desconsolada i el déu superior. La filla no podrà tornar amb la mare per estar sempre amb ella com abans, tan sols una temporada a l'any → cicle de la vegetació i les estacions:</p> <ul style="list-style-type: none"> • els misteris d'Eleusis –el lloc del rapte- (en Egipte els misteris d'Isis i Osiris, els equivalents de la història de Demèter i Persèfone) • la baixada als inferns i el tornar al món dels vius cada primavera: la resurrecció, la prova final de la mort temporal • l'objectiu: perdre la por a la mort i tornar més lliure i més savi (ideal de la Il·lustració i la Revolució Francesa, 1789, dos anys abans de la representació de <i>Die Zauberflöte (La flauta màgica)</i>, 1791) <p>Les proves iniciàtiques van estar repeses per les societats hermètiques com les de la maçoneria, i Mozart era maçó. Algunes d'elles es reinicien a Egipte durant les campanyes de Napoleó, per conèixer els secrets de la construcció de les piràmides.</p>		
Història de conte: A l'heroi li és promesa la mà de la noia si la rescata del monstre.	Perseu i Andròmeda (història que després es resemantitzarà en la de Sant Jordi i el drac).	La reina de la nit li ofereix a Tamino la mà de la seua filla Pamina si l'allibera del seu raptor.
Altres elements de conte: la serp, les tres nimfes ajudants de l'heroi que li donen informació del lloc on ha d'anar i li donen un talismà.	La serp, animal de la terra, representa la mort i l'infern.	L'heroi és perseguit per una serp i perd el sentit
	L'heroi es troba amb tres éssers femenins, de vegades tres dolents i tres bondadosos, com les tres graies i les tres nimfes que ajuden a Perseu i li donen els talismans necessaris per a la seua empresa.	Les tres dames de la reina de la nit i els tres genis benèfics. El talismà que rep és la flauta màgica.
L'heroi no només ha de mostrar valor sinó també astúcia i intel·ligència. Tot i tenint ajudants al moment decisiu, l'heroi estarà tot sol, però finalment aconseguirà el seu propòsit i la noia.	L'heroi Perseu té unes qualitats especials.	Tant Papageno, l'home simple del poble, com Tamino el príncep (però home, a fi de comptes, com diu l'ideal de la Il·lustració i la Revolució Francesa) s'inicien junts, però només Tamino supera les proves.

1-JAMES GEORGE FRAZER, *La rama dorada, magia y religión (The Golden Bough: A Study in Magic and Religion)*, 1922

2- El viatge que precisament realitza Enees

3- WOLFGANG AMADEUS MOZART, *Die Zauberflöte (La flauta màgica)*, 1791

4-A aquesta adreça es pot llegir l'argument: http://es.wikipedia.org/wiki/La_flauta_m%C3%A1gica_%28Mozart%29#Acto_I

5- És el príncep, el protagonista principal de *Die Zauberflöte*

6- Home-pardal en *Die Zauberflöte*